

प्रदेश विपद् जोखिम न्यूनीकरण तथा व्यवस्थापन ऐन, २०७५

प्रमाणीकरण र प्रकाशन मिति

२०७६।१।२२

संवत् २०७६ सालको ऐन नं. २

सुदूरपश्चिम प्रदेश विपद् जोखिम न्यूनीकरण तथा व्यवस्थापन सम्बन्धी ऐन

प्रस्तावना : प्राकृतिक तथा गैर प्राकृतिक विपद्बाट सम्पूर्ण मानव तथा जीवजन्तुको जिव्जान र सार्वजनिक, निजी सम्पत्ति, प्राकृतिक एवं सांस्कृतिक सम्पदा र भौतिक संरचनाको संरक्षण गर्न विपद् पूर्वको तयारी, पीडितको उद्धार, राहत वितरण, पुर्नस्थापना र पुर्नलाभ जस्ता विपद् व्यवस्थापनका क्रियाकलापको समन्वयात्मक र प्रभावकारी रूपमा व्यवस्थापन गरी विपद् जोखिम न्यूनीकरण तथा व्यवस्थापन गर्न कानून बनाउन बाञ्छनीय भएकाले,

नेपालको संविधानको धारा १९७ बमोजिम सुदूरपश्चिम प्रदेशको प्रदेश सभाले यो ऐन बनाएको छ ।

परिच्छेद-१

प्रारम्भ

१. संक्षिप्त नाम र प्रारम्भ : (१) यस ऐनको नाम “प्रदेश विपद् जोखिम न्यूनीकरण तथा व्यवस्थापन ऐन, २०७५” रहेको छ ।

(२) यो ऐन सुदूरपश्चिम प्रदेशभर तुरुन्त प्रारम्भ हुनेछ ।

२. परिभाषा : विषय वा प्रसङ्गले अर्को अर्थ नलागेमा यस ऐनमा,-

(क) “कार्यकारी समिति” भन्नाले दफा ६ बमोजिमको प्रदेश विपद् व्यवस्थापन कार्यकारी समिति सम्झनु पर्छ ।

(ख) “कोष” भन्नाले दफा १० बमोजिमको प्रदेश विपद् व्यवस्थापन कोष सम्झनु पर्छ ।

(ग) “गैरप्राकृतिक विपद्” भन्नाले महामारी, अनिकाल, डढेलो, कीट वा सूक्ष्म जीवाणु आतङ्क, पशु तथा चराचुरुङ्गीमा हुने फलु, प्यान्डामिक फलु, सर्पदंश, जनावर आतङ्क, खानी, हवाई, सडक, जल वा औद्योगिक दुर्घटना, आगलागी, विषाक्त ग्याँस, रसायन वा विकिरण चुहावट, ग्याँस बिसफोटन, विषाक्त खाद्यसेवन, वातावरणीय प्रदूषण, वन विनाश वा भौतिक संरचनाको क्षति तथा प्रकोप उद्धार कार्यमा हुने दुर्घटना वा यस्तै अन्य गैर प्राकृतिक विपद्बाट उत्पन्न विपद् सम्झनु पर्छ ।

(घ) “जिल्ला विपद् व्यवस्थापन समिति” भन्नाले संघीय ऐनको दफा १६ बमोजिमको जिल्ला विपद् व्यवस्थापन समिति सम्झनु पर्छ ।

(ङ) “तोकिएको” वा “तोकिए बमोजिम” भन्नाले यस ऐन र संघीय ऐन अन्तर्गत बनेको नियममा तोकिएको वा तोकिए बमोजिम सम्झनु पर्छ ।

(च) “प्रदेश विपद् व्यवस्थापन परिषद्” भन्नाले संघीय ऐनको दफा १३क. बमोजिमको प्रदेश विपद् व्यवस्थापन परिषद् सम्झनु पर्छ ।

(छ) “प्राकृतिक विपद्” भन्नाले हिमपात, असिना, हिमपहिरो, हिमताल विस्फोटन, अतिवृष्टि, अनावृष्टि, बाढी, पहिरो तथा भू-स्खलन, डुबान, खडेरी, आँधी, हुरी बतास, शीतलहर, तातो हावाको लहर, चट्याङ्ग, भूकम्प, ज्वालामुखी विस्फोट, डढेलो वा यस्तै अन्य प्राकृतिक विपद्बाट उत्पन्न जुनसुकै विपद् सम्झनु पर्छ ।

(ज) “प्राधिकरण” भन्नाले संघीय ऐनको दफा १० मा व्यवस्था भएको प्राधिकरणलाई सम्झनु पर्छ ।

(झ) “परिषद्” भन्नाले संघीय ऐनको दफा ३ मा व्यवस्था भएको परिषदलाई सम्झनु पर्छ ।

(ञ) “मन्त्रालय” भन्नाले आन्तरिक मामिला तथा कानून मन्त्रालयलाई सम्झनु पर्छ ।

(ट) “विपद्” भन्नाले कुनै स्थानमा आपत्कालीन अवस्था सिर्जना भई जन वा धनको क्षतिको साथै जीवनयापन र वातावरणमा प्रतिकूल असर पार्ने प्राकृतिक वा गैरप्राकृतिक विपद् सम्झनु पर्छ ।

- (ठ) “विपद् खोज तथा उद्धार समूह” भन्नाले विपद्को अवस्थामा खोजी तथा उद्धार गर्न क्रियाशील वा विपद् व्यवस्थापनको लागि परिचालन गर्न तयार गरिएको विशिष्टीकृत खोज तथा उद्धार समूह सम्झनु पर्छ र सो शब्दले तालिमप्राप्त मानवीय सहायताकर्मीलाई समेत जनाउँछ ।
- (ड) “विपद् जोखिम न्यूनीकरण” भन्नाले विपद्पूर्व गरिने जोखिमको विश्लेषण तथा मूल्याङ्कन, विपद् रोकथाम वा विपद्बाट हुने क्षतिको न्यूनीकरण तथा विकासका कार्यमा विपद् जोखिमलाई कम गर्ने सम्बन्धी कार्य सम्झनु पर्छ ।
- (ढ) “विपद् पुनर्लाभ” भन्नाले विपद्को घटनापछि गरिने पुनर्निर्माण एवं पुनर्स्थापनासँग सम्बन्धित कार्य सम्झनु पर्छ ।
- (ण) “विपद् प्रतिकार्य” भन्नाले विपद्को घटनापश्चात् तत्कालै गरिने खोज, उद्धार एवं राहतसँग सम्बन्धित कार्य सम्झनु पर्छ र सो शब्दले विपद् प्रतिकार्यको पूर्वतयारीलाई समेत जनाउँछ ।
- (त) “विपद् व्यवस्थापन” भन्नाले विपद् जोखिम न्यूनीकरण, विपद् प्रतिकार्य र विपद् पुनर्लाभसँग सम्बन्धित सम्पूर्ण क्रियाकलाप सम्झनु पर्छ ।
- (थ) “जिल्ला विपद् व्यवस्थापन समिति” भन्नाले संघीय ऐनको दफा १६ बमोजिम जिल्लामा गठन भएको जिल्ला विपद् व्यवस्थापन समिति सम्झनु पर्छ ।
- (द) “व्यावसायिक प्रतिष्ठान” भन्नाले उद्योग, कलकारखाना, सिनेमा घर, सपिङ्ग मल, बहुउद्देश्यीय व्यापारिक भवन जस्ता तोकिए बमोजिमका व्यावसायिक प्रतिष्ठान सम्झनु पर्छ ।
- (ध) “प्रदेश विपद् व्यवस्थापन परिषद्” भन्नाले यस ऐनको दफा ३ बमोजिम गठन भएको प्रदेश विपद् व्यवस्थापन परिषद् सम्झनु पर्छ ।
- (न) “प्रदेश विपद् व्यवस्थापन कार्यकारी समिति” भन्नाले संघीय ऐनको दफा १४ बमोजिम यस ऐनको दफा ६ मा गठन भएको प्रदेश विपद् व्यवस्थापन कार्यकारी समिति सम्झनु पर्छ ।
- (प) “संघीय ऐन” भन्नाले यस ऐनको प्रयोजनको लागि नेपाल सरकारको विपद् जोखिम न्यूनीकरण तथा व्यवस्थापन ऐन, २०७४ सम्झनु पर्छ ।
- (फ) “संघीय मन्त्रालय” भन्नाले नेपाल सरकारको विपद् व्यवस्थापन हेर्ने गरी तोकिएको मन्त्रालय सम्झनु पर्छ ।
- (ब) “सार्वजनिक संस्था” भन्नाले नेपाल सरकार, प्रदेश सरकार तथा स्थानीय तहका सरकारी निकाय, सरकारको पूर्ण वा आंशिक स्वामित्व भएको संस्था, प्रचलित कानून बमोजिम स्थापना भएका सङ्गठित संस्था वा सबै प्रकारका स्वास्थ्य तथा शैक्षिक संस्था सम्झनु पर्छ ।
- (भ) “सुरक्षा निकाय” भन्नाले नेपाली सेना, नेपाल प्रहरी, सशस्त्र प्रहरी बल, नेपाल, राष्ट्रिय अनुसन्धान विभाग तथा प्रदेश प्रहरी सम्झनु पर्छ ।
- (म) “स्थानीय तह” भन्नाले गाउँपालिका, नगरपालिका र जिल्ला सभा सम्झनु पर्छ ।

परिच्छेद-२

प्रदेश विपद् व्यवस्थापन परिषद् र प्रदेश विपद् व्यवस्थापन कार्यकारी समिति सम्बन्धी व्यवस्था

३. प्रदेश विपद् व्यवस्थापन परिषद् : (१) प्रदेश विपद् व्यवस्थापन सम्बन्धी नीति, योजना तयार गर्ने, नीतिगत मार्गदर्शन गर्ने र विपद् सम्बन्धी क्रियाकलापको प्रभावकारी रूपमा सञ्चालन, व्यवस्थापन, नियमन, समन्वय र अनुगमन गर्न प्रदेशमा एक विपद् व्यवस्थापन परिषद् रहनेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम गठन भएको विपद् व्यवस्थापन परिषद्मा देहाय बमोजिमका सदस्यहरू रहनेछन् :-

(क) मुख्यमन्त्री	- अध्यक्ष
(ख) मन्त्री, आन्तरिक मामिला तथा कानून	- उपाध्यक्ष
(ग) मन्त्री, आर्थिक मामिला तथा योजना	- सदस्य
(घ) मन्त्री, भौतिक पूर्वाधार विकास	- सदस्य
(ङ) मन्त्री, भूमि व्यवस्था, कृषि तथा सहकारी	- सदस्य

- (च) मन्त्री, उद्योग, पर्यटन, वन तथा वातावरण - सदस्य
- (छ) मन्त्री, सामाजिक विकास - सदस्य
- (ज) प्रदेश सभाको विपक्षी दलको नेता - सदस्य
- (झ) विपद् हेर्ने प्रदेश सभा समितिका सभापति र समितिले मनोनयन गरेका एक जना महिला सहित तीन जना प्रदेश सभा सदस्य गरी तीन जना - सदस्य
- (ञ) प्रदेश प्रमुख सचिव - सदस्य
- (ट) विपद्का क्षेत्रमा विज्ञता हासिल गरेका व्यक्तिहरू मध्येबाट परिषद्ले मनोनयन गरेका एकजना महिलासहित दुईजना - सदस्य
- (ठ) सचिव, आन्तरिक मामिला तथा कानून मन्त्रालय - सदस्य सचिव

४. प्रदेश विपद् व्यवस्थापन परिषद्को बैठक सम्बन्धी व्यवस्था : (१) अध्यक्षले तोकेको मिति, समय र स्थानमा परिषद्को बैठक बस्नेछ ।

(२) समितिको सदस्य-सचिवले परिषद्को बैठक बस्ने मिति, समय र स्थान तोकी बैठकमा छलफल हुने विषय सूची सहितको सूचना बैठक बस्ने समय भन्दा चौबीस घण्टा अगावै सबै सदस्यले पाउने गरी पठाउनु पर्नेछ ।

(३) समितिका पचास प्रतिशतभन्दा बढी सदस्य उपस्थित भएमा बैठकको लागि गणपूरक सङ्ख्या पुगेको मानिनेछ ।

(४) उपदफा (२) र (३) मा जुनसुकै कुरा लेखिएको भए तापनि विपद्को समयमा परिषद्को बैठक तत्काल बोलाउन आवश्यक भएमा अध्यक्षले जुनसुकै बेला पनि समितिको बैठक बोलाउन सक्नेछ र त्यस्तो अवस्थामा अध्यक्ष र कम्तीमा एकजना सदस्य सहित सदस्य सचिव उपस्थित भएमा समितिको बैठक बस्न सक्नेछ ।

(५) बैठकको अध्यक्षता परिषद्को अध्यक्षले गर्नेछ ।

(६) अध्यक्षको अनुपस्थितिमा उपाध्यक्षले अध्यक्षले गर्ने सम्पूर्ण कार्य गर्नेछ ।

(७) समितिको बैठक सम्बन्धी अन्य कार्यविधि परिषद्ले निर्धारण गरे बमोजिम हुनेछ ।

(८) परिषद्को निर्णय सदस्य सचिवले प्रमाणित गरी राख्नु पर्नेछ ।

५. प्रदेश विपद् व्यवस्थापन परिषद्को काम, कर्तव्य र अधिकार : परिषद्को काम, कर्तव्य र अधिकार देहाय बमोजिम हुनेछ:-

- (क) प्रदेशस्तरमा विपद् व्यवस्थापन सम्बन्धी नीति तथा योजना स्वीकृत गर्ने,
- (ख) खण्ड (क) बमोजिम स्वीकृत नीति तथा योजना कार्यान्वयनको सहजीकरण, समन्वय र अनुगमन गर्ने,
- (ग) खोज, उद्धार तथा राहत वितरण कार्यमा प्रभावकारिता ल्याउन संघ, प्रदेश र स्थानीय तह लगायत अन्य सरोकारवालासँग समन्वय तथा सहकार्य गर्ने,
- (ख) राहत सामग्री वितरणका लागि विषयगत मन्त्रालयलाई मापदण्ड बनाउन सिफारिस गर्ने,
- (ग) नेपाल सरकार वा प्रदेश सरकारबाट विपद् सङ्कटग्रस्त क्षेत्र घोषणा गरेको अवस्थामा स्थानीयस्तरका सरकारी, गैरसरकारी एवं निजी सवारी साधन, यन्त्र, उपकरण, सरसामान, खाद्यान्न आदिको अभिलेख राखी नियन्त्रणमा लिई प्रयोग गर्ने वा गर्न लगाउने,
- (घ) जोखिमयुक्त असुरक्षित भवन भत्काउने वा भत्काउन लगाउने,
- (ङ) असुरक्षित स्थानमा रहेको विपद् प्रभावित व्यक्तिलाई सुरक्षित स्थानमा स्थानान्तरण गर्ने, गराउने,
- (च) प्रचलित कानूनको अधीनमा रही राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रिय गैरसरकारी संस्थाबाट प्राप्त राहत सामग्री वा सहयोगलाई समन्वयात्मक रूपमा वितरण एवं उपयोग गर्ने, गराउने,

- (छ) प्रदेशस्तरको विपद् व्यवस्थापन सूचना प्रणाली तथा पूर्व चेतावनी प्रणालीको विकास र विस्तार गर्ने,
- (ज) विपद्का समयमा गरिएका खोज, उद्धार तथा राहत कार्य सम्बन्धी विवरण प्राधिकरणमा पठाउने,
- (झ) प्रदेशस्तरमा विपद् प्रतिकार्य, पुनर्लाभ, पुनर्स्थापना तथा पुनर्निर्माण र स्थानान्तरण सम्बन्धमा आवश्यक पर्ने अन्य कार्यहरू गर्ने, गराउने,
- (ञ) विपद् व्यवस्थापन सम्बन्धी सम्पूर्ण कार्यको अनुगमन र मूल्याङ्कन गरी सोको वार्षिक प्रतिवेदन प्राधिकरणमा पठाउनु पर्ने,
- (ट) प्रदेश अन्तर्गतका विपद् व्यवस्थापन सम्बन्धी सम्पूर्ण कार्यको अनुगमन र मूल्याङ्कन गरी निर्देशन दिने,
- (ठ) जिल्ला तथा स्थानीय तहलाई विपद् व्यवस्थापन सम्बन्धी आर्थिक तथा प्राविधिक सहयोग उपलब्ध गराउने,
- (ड) विपद् व्यवस्थापनको क्षेत्रमा प्राप्त हुने अन्तर्राष्ट्रिय, द्विपक्षीय एवं बहुपक्षीय सहायताको एकीकृत अभिलेख राख्ने,
- (ढ) जोखिमयुक्त क्षेत्र पहिचान गरी जोखिमयुक्त क्षेत्रमा बसोवास गरिरहेकालाई सुरक्षित क्षेत्रमा स्थान्तरण गर्ने, जोखिमयुक्त क्षेत्रमा बसोवास तथा उद्योग व्यवसाय सञ्चालन गर्न रोक लगाउने,
- (ण) नेपाल सरकारबाट विपद् संकटग्रस्त क्षेत्र घोषणा भएको अवस्थामा स्थानीय स्तरका सरकारी, गैर सरकारी एवं निजी सवारी साधन, यन्त्र, उपकरण, सरसमान, खाद्यान्न आदिको अभिलेख राखी कानुन बमोजिमको नियन्त्रणमा लिई प्रयोग गर्ने वा गर्न लगाउने,
- (त) विपद् प्रभावित क्षेत्रमा सङ्कटग्रस्त क्षेत्र घोषणा गर्नुपर्ने अवस्था रहेमा नेपाल सरकार समक्ष सिफारिस गर्ने,
- (थ) विपद् व्यवस्थापन सम्बन्धमा तोकिए बमोजिमका अन्य कार्य गर्ने, गराउने,
- (द) परिषद्को अन्य काम, कर्तव्य र अधिकार तोकिए बमोजिम हुनेछ ।

कार्यकारी समितिको गठन तथा काम, कर्तव्य र अधिकार

६. कार्यकारी समिति : (१) प्रदेश विपद् व्यवस्थापन परिषद्को निर्देशन कार्यान्वयन तथा विपद् व्यवस्थापन कार्यलाई प्रभावकारी रूपमा सञ्चालन गर्न देहाय बमोजिमको सदस्य रहने गरी एक समिति रहनेछः-

(क)	मन्त्री, आन्तरिक मामिला तथा कानुन	-अध्यक्ष
(ख)	सचिव, मुख्यमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय	-सदस्य
(ग)	सचिव, आन्तरिक मामिला तथा कानुन मन्त्रालय	-सदस्य
(घ)	सचिव, आर्थिक मामिला तथा योजना मन्त्रालय	-सदस्य
(ङ)	सचिव, भौतिक पूर्वाधार विकास मन्त्रालय	-सदस्य
(च)	सचिव, भूमि व्यवस्था, कृषि तथा सहकारी मन्त्रालय	-सदस्य
(छ)	सचिव, उद्योग, पर्यटन, वन तथा वातावरण मन्त्रालय	-सदस्य
(ज)	सचिव, सामाजिक विकास मन्त्रालय	-सदस्य
(झ)	प्रदेश प्रहरी प्रमुख	-सदस्य
(ञ)	प्रदेश अध्यक्ष, नेपाल रेडक्रस सोसाइटी	-सदस्य
(ट)	कार्यकारी समितिले तोकेका जिल्ला समन्वय समितिका प्रमुख मध्येबाट एकजना, गाउँपालिका र नगरपालिकाका अध्यक्ष र प्रमुख मध्येबाट दुई जना	-सदस्य
(ठ)	सम्बन्धित महाशाखा प्रमुख, आन्तरिक मामिला तथा कानुन मन्त्रालय	-सदस्य सचिव

(२) उपदफा (१) बमोजिमको समितिमा नेपाली सेना, नेपाल प्रहरी, सशस्त्र प्रहरी बल, नेपाल र राष्ट्रिय अनुसन्धान विभागका प्रदेशस्तरीय प्रमुख तथा प्रदेश उद्योग वाणिज्य संघका अध्यक्षलाई आमन्त्रण गर्न सकिनेछ।

(३) समितिले आवश्यकतानुसार सरोकारवाला निकाय र संघ संस्थाहरूलाई आमन्त्रण गर्न सक्नेछ।

७. कार्यकारी समितिको काम, कर्तव्य र अधिकार : प्रदेश विपद् व्यवस्थापन कार्यकारी समितिको काम, कर्तव्य र अधिकार देहाय बमोजिम हुनेछः-

- (क) आपत्कालीन अवस्थामा विपद् प्रभावितका लागि अस्थायी आश्रय गृह तथा अन्य अस्थायी संरचनाको निर्माण गर्ने, गराउने,
- (ख) विपद् प्रभावित क्षेत्रमा स्वयंसेवक परिचालन गर्ने, गराउने,
- (ग) विपद् व्यवस्थापन सम्बन्धी प्रादेशिक नीति तथा योजना र मापदण्ड तयार गरी प्रदेश विपद् व्यवस्थापन परिषद् समक्ष पेश गर्ने,
- (घ) प्रदेश विपद् व्यवस्थापन परिषदबाट स्वीकृत प्रादेशिक नीति, योजना तथा मापदण्डको अधीनमा रही विपद् जोखिम न्यूनीकरण, विपद् प्रतिकार्य तथा विपद् पुनर्लाभ सम्बन्धी एकीकृत तथा क्षेत्रगत नीति, योजना तथा कार्यक्रम लागु गर्ने, गराउने,
- (ङ) विपद् व्यवस्थापनका सम्बन्धमा प्रदेश, जिल्ला तथा स्थानीय तहको संस्थागत क्षमता विकास गर्न आवश्यक समन्वय र सहजीकरण गर्ने,
- (च) विपद् जोखिम न्यूनीकरणका लागि विषयगत क्षेत्र अनुरूप आपत्कालीन योजना तर्जुमा गरी कार्यान्वयन गर्ने, गराउने,
- (छ) प्राकृतिक विपद्को संभावित असरलाई न्यूनीकरण गर्न जोखिमयुक्त स्थानको पहिचान गर्ने र त्यस्ता स्थलको जोखिम तथा सङ्कट सम्बन्धी नक्साङ्कन गर्ने गराउने,
- (ज) सार्वजनिक पूर्वाधार सम्बन्धी संरचनाको विपद् जोखिम मूल्याङ्कन गर्ने, गराउने,
- (झ) नदी किनार, बगर, पहिरो जान सक्ने भिरालो जमिन र ढुबान हुने क्षेत्र वा विपद् जोखिमको सम्भावना भएका असुरक्षित क्षेत्रमा बसोबास गर्ने व्यक्ति तथा समुदायलाई सुरक्षित स्थानमा स्थानान्तरण गर्ने, गराउने,

- (ज) विपद् जोखिममा रहेका महिला, बालबालिका, जेष्ठ नागरिक, दलित, सीमान्तकृत वर्ग तथा समुदाय, अशक्त तथा अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूको लागि विशेष योजना तथा कार्यक्रम बनाइ कार्यान्वयन गर्ने, गराउने,
- (ट) उच्च विपद् तथा सङ्कटको अवस्थामा रहेका समुदायको पहिचान गरी जोखिम न्यूनीकरण कार्य सञ्चालन गर्ने, गराउने,
- (ठ) विपद् पूर्वचेतावनी प्रणालीको विभिन्न निकायसँग समन्वय गरी सञ्चालन गर्ने, गराउने,
- (ड) विपद् प्रभावितहरूलाई तत्काल राहत उपलब्ध गराउन आवश्यक सम्पूर्ण व्यवस्था मिलाउने,
- (ढ) विपद् घटना हुनासाथ खोज, उद्धार र राहत लगायतका प्राथमिक कार्यहरू तत्काल गर्नको लागि संस्थागत संयन्त्र स्वतः परिचालित हुने गरी आवश्यक कार्यविधि तथा मापदण्ड तर्जुमा गरी लागु गर्ने, गराउने,
- (ण) विपद् प्रभावित क्षेत्रमा आर्थिक क्रियाकलापको पुर्नस्थापना, रोजगारीका अवसरको सृजना तथा जीवनयापनका लागि आय आर्जनका कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने, गराउने,
- (त) विपद् प्रभावित क्षेत्रमा विपद् पुनर्लाभ सम्बन्धी कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने, गराउने,
- (थ) स्थानीय खोज उद्धार समूह गठन सम्बन्धी आवश्यक कार्य गर्ने, गराउने,
- (द) नेपाली सेना, नेपाल प्रहरी, शसस्त्र प्रहरी बल, नेपाल, जिल्ला विपद् व्यवस्थापन समिति, स्थानीय विपद् व्यवस्थापन समिति र अन्य सम्बन्धित संघ संस्थासँग समन्वय गर्ने,
- (ध) प्रदेश मातहतका सुरक्षा निकाय लगायत सम्पूर्ण संयन्त्र परिचालन गर्ने,
- (न) यस दफा बमोजिमको काम, कर्तव्य र अधिकारको प्रयोग गर्दा संघ, स्थानीय तहसँग आवश्यक समन्वय गर्ने,
- (प) विपद् प्रभावित क्षेत्रमा पिउने पानी, खाद्यान्न, लत्ताकपडा, अस्थायी बसोबास तथा औषधी उपचार जस्ता अत्यावश्यक वस्तुको प्रबन्ध तथा मनोसामाजिक परामर्श सेवा प्रदान गर्ने,
- (फ) प्रदेशस्तरमा विपद् व्यवस्थापन सम्बन्धी सूचना तथा तथ्याङ्कको सङ्कलन, विश्लेषण, भण्डारण तथा सम्प्रेषण गर्ने, गराउने,
- (ब) विपद् व्यवस्थापन सम्बन्धमा सार्वजनिक संस्था तथा व्यावसायिक प्रतिष्ठानले यस ऐन बमोजिम गरेका क्रियाकलापहरूका सम्बन्धमा आवश्यकता अनुसार अनुगमन तथा मूल्याङ्कन गरी सम्बन्धित संस्था तथा प्रतिष्ठानलाई आवश्यक निर्देशन दिने,
- (भ) विपद्को समयमा बजार मूल्य, कृत्रिम अभाव तथा गुणस्तर नियन्त्रण तथा नियमन सम्बन्धमा आवश्यक कार्य गर्ने,
- (म) विपद्का सम्भावित घटनाको बारेमा सम्बन्धित सबैलाई पूर्व जानकारी गराउन, सूचना सङ्कलन, विश्लेषण तथा सम्प्रेषण गर्न, खोजी उद्धार तथा राहत सम्बन्धी कार्यको समन्वय तथा परिचालन गर्न प्रादेशिक आपत्कालीन कार्य सञ्चालन केन्द्रको स्थापना, सञ्चालन तथा व्यवस्थापन गर्ने,
- (य) संघीय ऐन बमोजिम गठन भएका जिल्ला तथा स्थानीय विपद् व्यवस्थापन समितिसँग विपद् व्यवस्थापन तथा राहत कार्यका लागि आवश्यक सहकार्य तथा समन्वय गर्ने,
- (र) विपद् व्यवस्थापन सम्बन्धमा नेपाल सरकार र परिषद्ले तोकेको अन्य कार्य गर्ने, गराउने।

८. कार्यकारी समितिको बैठक सम्बन्धी व्यवस्था : (१) प्रदेश विपद् व्यवस्थापन कार्यकारी समितिको सदस्य-सचिवले अध्यक्षको परामर्शमा कार्यकारी समितिको बैठक बस्ने मिति, समय र स्थान तोकी बैठकमा छलफल हुने विषय सूची सहितको सूचना बैठक बस्ने समय भन्दा चौबीस घण्टा अगावै सबै सदस्यले पाउने गरी पठाउनु पर्नेछ।

तर तत्काल कार्यकारी समितिको बैठक बोलाउन आवश्यक भएमा अध्यक्षले निश्चित समय दिई तत्कालै कार्यकारी समितिको बैठक बोलाउन सक्नेछ।

(२) कार्यकारी समितिका पचास प्रतिशतभन्दा बढी सदस्य उपस्थित भएमा बैठकको लागि गणपूरक सङ्ख्या पुगेको मानिनेछ।

- (३) कार्यकारी समितिको बैठकको अध्यक्षता समितिको अध्यक्षले गर्नेछ ।
- (४) कार्यकारी समितिको निर्णय बहुमतद्वारा हुनेछ र मत बराबर भएमा अध्यक्षले निर्णायक मत दिनेछ ।
- (५) कार्यकारी समितिको अध्यक्षले आवश्यकतानुसार सम्बन्धित निकाय वा संघ संस्थाका प्रतिनिधि र विज्ञलाई बैठकमा आमन्त्रण गर्न सक्नेछ ।

(६) कार्यकारी समितिको बैठकसम्बन्धी अन्य कार्यविधि समितिले निर्धारण गरे बमोजिम हुनेछ ।

(७) कार्यकारी समितिको निर्णय समितिको सदस्य सचिवले प्रमाणित गरी राख्नु पर्नेछ ।

९. विशेषज्ञ समिति गठन गर्न सक्ने : (१) मन्त्रालयले विपद् व्यवस्थापन सम्बन्धी नीति, योजना तथा कार्यक्रम तर्जुमा गर्न तथा विपद् सम्बन्धी अध्ययन अनुसन्धान कार्यमा सल्लाह सुझाव उपलब्ध गराउन भूगर्भ विज्ञ, विशेषज्ञ चिकित्सक, विपद् व्यवस्थापन विज्ञ, वातावरण विज्ञ वा पूर्वाधार विज्ञ रहेको बढीमा पाँच सदस्यीय विशेषज्ञ समिति गठन गर्न सक्नेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिमको समितिका सदस्यको योग्यता, काम, कर्तव्य तथा निजहरूले पाउने सुविधा सम्बन्धी व्यवस्था तोकिए बमोजिम हुनेछ ।

परिच्छेद-४

विपद् व्यवस्थापन कोष सम्बन्धी व्यवस्था

१०. प्रदेश विपद् व्यवस्थापन कोषको स्थापना : (१) प्रदेश विपद् व्यवस्थापनका लागि एक विपद् व्यवस्थापन कोष खडा गरिनेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिमको कोषमा देहायका रकमहरू जम्मा गरिनेछ:-

- (क) नेपाल सरकार वा प्रदेश सरकारबाट कोषलाई प्रदान भएको रकम,
 - (ख) राष्ट्रिय वा अन्तर्राष्ट्रिय विकास साझेदार, राष्ट्रिय वा अन्तर्राष्ट्रिय गैरसरकारी संस्था, निजी क्षेत्रबाट प्रचलित कानून बमोजिम प्राप्त भएको रकम,
 - (ग) व्यावसायिक संघ संस्थाले आफ्नो व्यावसायिक सामाजिक उत्तरदायित्व अन्तर्गत प्रदान गर्ने रकम,
 - (घ) प्रदेश मन्त्रिपरिषद्का सदस्य, सभासद, निजामती कर्मचारी, जंगी तथा प्रहरी कर्मचारीले प्रदान गरेको रकम,
 - (ङ) सरकारी तथा गैरसरकारी संस्था वा त्यस्ता संस्थाका कर्मचारी, प्राध्यापक, शिक्षक, उद्यमी, व्यापारी, विभिन्न पेसागत संघ संस्था, राजनीतिक दल, ट्रेड युनियन, नागरिक समाज, निजी क्षेत्र, गैर आवासीय नेपाली वा सर्वसाधारणले स्वेच्छाले प्रदान गरेको रकम,
- तर अन्तर्राष्ट्रिय गैर सरकारी संस्थाबाट कोषमा रकम प्राप्त गर्नु पर्दा नेपाल सरकार अर्थ मन्त्रालयको स्वीकृति लिनु पर्नेछ ।

(च) कोषलाई अन्य कुनै स्रोतबाट प्राप्त रकम ।

(३) उपदफा (१) बमोजिमको कोष (आवर्ती कोष) रिभलिभड फण्डको रूपमा सञ्चालन गरिनेछ ।

(४) विपद् व्यवस्थापन सम्बन्धी कार्य गर्दा जिल्ला विपद् व्यवस्थापन समिति मार्फत् गराउनु पर्नेछ र उपदफा (१) बमोजिमको प्रदेश विपद् व्यवस्थापन कोषबाट आवश्यक रकम जिल्ला विपद् व्यवस्थापन कोषलाई उपलब्ध गराउनु पर्नेछ ।

(५) प्रदेश विपद् व्यवस्थापन कोषको सञ्चालन सम्बन्धी अन्य व्यवस्था तोकिए बमोजिम हुनेछ ।

११. कोषको प्रयोग : (१) कोषमा जम्मा भएको रकम देहायको कार्यको लागि खर्च गरिनेछ:-

- (क) विपद्बाट असर परेको वा पर्न सक्ने व्यक्तिको उद्धार र सम्पत्तिको संरक्षण गर्ने,
- (ख) विपद्बाट पीडित व्यक्तिको तत्कालीन राहतका लागि अस्थायी शिविर खडा गर्ने,
- (ग) विपद्बाट पीडित व्यक्तिको भरणपोषण तथा जीवन निर्वाहका लागि तत्काल आवश्यक पर्ने खाद्यान्न, लत्ताकपडा, औषधी तथा स्वास्थ्य सेवा, शैक्षिक सामग्री जस्ता अत्यावश्यक वस्तु वितरण गर्ने,
- (घ) विपद्को कारणबाट घाइते वा बिरामी भएको व्यक्तिको औषधी उपचार गर्ने,

- (ड) विपद्को कारणबाट देहावसान भएका व्यक्तिको काजक्रिया वा सदगतका लागि मृतकका आफन्तलाई आर्थिक सहायता प्रदान गर्ने,
- (च) विपद्को कारणबाट भएको फोहोरमैला तथा प्रदूषणको विसर्जन (डिस्पोजल) गर्ने,
- (छ) विपद्बाट पीडित व्यक्तिको अस्थायी रूपमा आश्रयस्थल बनाउने वा पुनर्स्थापना गर्ने,
- (ज) विपद्बाट पीडित व्यक्तिको आवासीय घर वा निजको पेसासँग सम्बन्धित औजार, वर्कसप मर्मतका लागि राहत प्रदान गर्ने, विद्यालय लगायत अन्य सार्वजनिक महत्त्वका संघ संस्थाको संरक्षण गर्ने,

(२) खोज, उद्धार र राहत वितरणमा लाग्ने खर्च प्रदेश विपद् व्यवस्थापन परिषद्बाट स्वीकृत गरी खर्च गर्न सकिनेछ ।

१२. कोषको रकम प्रयोग हुन नसक्ने : यस ऐनको अन्य दफामा जुनसुकै कुरा लेखिएको भए तापनि देहायको प्रयोजनका लागि कोषको रकम खर्च गर्न सकिने छैन:-

- (क) कुनै सरकारी वा गैरसरकारी कर्मचारीलाई पारिश्रमिक, तलब, भत्ता वा सुविधा उपलब्ध गराउन,
- (ख) कुनै सरकारी वा गैरसरकारी कर्मचारीलाई भ्रमण खर्च वा अन्य त्यस्तै प्रकारको खर्च उपलब्ध गराउन,
- (ग) कसैलाई चन्दा, पुरस्कार, उपहार वा अनुदान प्रदान गर्ने,
- (घ) विपद्सँग सम्बन्धित विषयमा खर्च गर्ने बाहेक कसैलाई आर्थिक सहायता उपलब्ध गराउन ।

१३. कोषको व्यवस्थापन तथा सञ्चालन : (१) कोषको रकम कार्यकारी समितिबाट नेपाल राष्ट्र बैंक वा नेपाल राष्ट्र बैंकले तोकेको “क” वर्गको बैंक तथा वित्तीय संस्थामा खाता खोली जम्मा गरिनेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिमको खाता मन्त्रालयको सचिव र मन्त्रालयको लेखा प्रमुखको संयुक्त हस्ताक्षरबाट सञ्चालन हुनेछ ।

(३) कोषको सञ्चालन सम्बन्धी अन्य व्यवस्था तोकिए बमोजिम हुनेछ ।

१४. लेखा तथा लेखापरीक्षण : (१) कोषको आम्दानी खर्चको लेखा प्रचलित कानून र प्रदेश सरकारले अपनाएको लेखा प्रणाली बमोजिम राखिनेछ ।

(२) कोषको आन्तरिक लेखापरीक्षण प्रदेश लेखा नियन्त्रक कार्यालय र अन्तिम लेखापरीक्षण महालेखा परीक्षकबाट हुनेछ ।

१५. कोषको रकम वितरण गर्ने कार्यविधि : (१) कोषको रकम प्रचलित ऐन, नियमावली, कार्यविधि, निर्देशिका वा मापदण्डको अधीनमा रही ऐनको दफा ११ बमोजिमको प्रयोजनमा खर्च गर्नका लागि कार्यकारी समितिको निर्णय अनुसार रकम उपलब्ध गराइनेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम कोषको रकम उपलब्ध गराउँदा विपद्को सघनता र व्यापकता, कोषमा उपलब्ध भएको रकम र खर्चको औचित्य समेतलाई दृष्टिगत गरी प्रदेश विपद् व्यवस्थापन परिषद्ले रकम उपलब्ध गराउने निर्णय गर्नेछ ।

(३) उपदफा (१) वा (२) बमोजिम रकम उपलब्ध गराउँदा जिल्ला विपद् व्यवस्थापन समिति र स्थानीय विपद् व्यवस्थापन समितिसँग समन्वय गर्नु पर्नेछ ।

(४) यस दफा बमोजिम विपद् प्रभावितलाई नेपाल सरकार र स्थानीय तहले राहत प्रदान गरेको अवस्थामा दोहोरो पर्ने गरी राहत वितरण गरिने छैन ।

तर प्रदेश सरकारले थप राहत दिनुपर्ने आवश्यकता ठानेमा औचित्य पुष्टि हुने गरी स्पष्ट अभिलेख राखी थप राहत दिन बाधा पर्ने छैन ।

सुरक्षा निकाय तथा अन्य निकायको परिचालन

१६. सुरक्षा निकायको परिचालन तथा सहयोग र समन्वय : (१) प्रदेश सरकारले प्रचलित कानून बमोजिम विपद् व्यवस्थापनको काममा आफू मातहतका सुरक्षा निकाय लगायतका निकायलाई परिचालन गर्नेछ ।

(२) नेपाल सरकारले विपद्को समयमा खोज, उद्धार र राहत कार्यका लागि प्रदेश सरकारसँग आवश्यक सहयोग माग गरेको अवस्थामा प्रदेश सरकारले त्यस्तो सहयोग उपलब्ध गराउनु पर्नेछ ।

१७. वारुणयन्त्र तथा अन्य सेवा प्रदायक निकायको काम, कर्तव्य र अधिकार : (१) वारुणयन्त्र, एम्बुलेन्स तथा त्यस्तै अन्य सेवा प्रदायकले आपत्कालीन खोज, उद्धार तथा राहत उपलब्ध गराउन कार्यकारी समितिले दिएको निर्देशनको पालना गर्नु पर्नेछ ।

(२) आपत्कालीन कार्य सम्पादन गर्दा समितिको आदेश बमोजिम कुनै पनि स्थानमा प्रवेश गर्ने तथा जुनसुकै व्यक्ति वा संस्थाको साधन र स्रोत उपयोग गर्ने अधिकार वारुणयन्त्र सेवा प्रदायकलाई हुनेछ ।

(३) प्रदेश सरकारले जनसंख्या, भौगोलिक क्षेत्र, जोखिमको क्षेत्रसमेत विचार गरी स्थानीय तहलाई वारुणयन्त्र र अन्य सेवाको व्यवस्थापन गर्नको लागि मापदण्ड सहित निर्देशन गर्न सक्नेछ र त्यस्तो निर्देशन पालना गर्नु सम्बन्धित स्थानीय तहको कर्तव्य हुनेछ ।

१८. सार्वजनिक संस्था तथा व्यावसायिक प्रतिष्ठानको दायित्व : (१) विपद् व्यवस्थापन सम्बन्धमा प्रदेश भित्रका सार्वजनिक संस्था तथा व्यावसायिक प्रतिष्ठानको दायित्व देहाय बमोजिम हुनेछ :-

- (क) आफ्नो भवन, उद्योग, कार्यालय वा व्यावसायिक केन्द्रमा विपद्का घटना हुन नदार्ने विपद् सुरक्षा औजार, उपकरण, सामग्री, आपत्कालीन निकास लगायत तोकिए बमोजिमका अन्य व्यवस्था गर्ने,
- (ख) तथ्याङ्क सङ्कलन, क्षतिको मूल्याङ्कन, राहत, पुनर्स्थापना तथा पुनर्निर्माण समेतका सम्पूर्ण कार्यमा आवश्यक सहयोग गर्ने,
- (ग) आफ्ना कर्मचारी तथा कामदारलाई विपद् व्यवस्थापन सम्बन्धमा आधारभूत अभिमुखीकरण गर्ने गराउने,
- (घ) विपद् व्यवस्थापन कार्यमा उपयोग हुने स्रोत साधनलाई तयारी हालतमा राख्ने,
- (ङ) आफ्ना भवन लगायत अन्य संरचना आपत्कालीन प्रयोजनका लागि आवश्यक परेमा आदेशानुसार उपलब्ध गराउने,
- (च) सम्बन्धित अधिकारीको सुपरिवेक्षणमा उद्धार तथा राहत वितरण कार्यमा सहयोग पुऱ्याउने,
- (छ) विपद् जोखिम न्यूनीकरण संयन्त्रको व्यवस्था गरी तयारी अवस्थामा राख्ने,
- (ज) फोहोरमैला तथा प्रदुषणको यथोचित व्यवस्थापन गरी यसबाट वातावरण र जनजीवनमा पर्न सक्ने नकारात्मक प्रभावलाई न्यूनीकरण गर्ने उपायहरू अपनाउने,
- (झ) विपद्को घटना घटेमा तत्काल नजिकको सुरक्षा निकाय र स्थानीय आपत्कालीन कार्यसञ्चालन केन्द्रलाई खबर गर्ने ।

(२) प्रदेशभित्रका सार्वजनिक संस्था तथा व्यावसायिक प्रतिष्ठानले प्रदेश विपद् व्यवस्थापन सम्बन्धी योजनाको अधीनमा रही विपद् व्यवस्थापन योजनाको तर्जुमा गरी अनिवार्य रूपमा लागु गर्नु पर्नेछ ।

(३) विपद्को समयमा स्वास्थ्य संस्था, दुरसञ्चार, ब्लड बैंक, खानेपानी सप्लायर्स, बिजुली, इन्धन, ढुवानीका साधन, ग्याँस, इन्टरनेट, बैकिङ्ग, आमसञ्चार माध्यम, डिपार्टमेन्ट स्टोर्स, सुपरस्टोर तथा औषधी पसल, खाद्यान्न पसल, टेन्ट लगायत राहत सामग्री बिक्री गर्ने पसल जस्ता अत्यावश्यक सेवा प्रदान गर्ने सरकारी, गैरसरकारी तथा निजी क्षेत्रका सेवा प्रदायकले अनिवार्य रूपमा सेवा प्रदान गर्नु पर्नेछ ।

(४) उपदफा (३) बमोजिमको सेवा प्रदान नगर्ने सेवाप्रदायक संस्थाका सञ्चालक एवं कर्मचारीलाई नियन्त्रण लिई प्रचलित कानून बमोजिम कारबाही गरी त्यस्तो सेवा प्रदायकको सामग्री नियन्त्रण लिई वैकल्पिक व्यवस्थाबाट सामग्री वा सेवा बिक्री वितरण वा उपलब्ध गराउन सक्नेछ ।

१९. विपद् व्यवस्थापनमा सहयोग गर्नुपर्ने : प्रदेशभित्रका सरकारी कार्यालय, गैरसरकारी संस्था, स्थानीय सङ्घसंस्था, समुदाय, स्वयंसेवक, नागरिक समाज, निजी क्षेत्र तथा व्यक्तिले विपद् व्यवस्थापन कार्यमा प्रदेश सरकारलाई देहाय बमोजिम सहयोग गर्नु पर्नेछ :-

- (क) कुनै पनि पूर्वाधार विकासका कार्यक्रमहरू सञ्चालन गर्दा विपद् प्रभाव मूल्याङ्कन गराएर मात्र गर्नुपर्ने,
- (ख) विपद् प्रभाव मूल्याङ्कन तथा सङ्कलन, क्षतिको मूल्याङ्कन, राहत, पुनर्स्थापना तथा पुनर्निर्माण लगायतका विपद् व्यवस्थापन सम्बन्धी कार्यमा सहयोग गर्ने,
- (ग) विपद् व्यवस्थापन सम्बन्धी जनचेतना अभिवृद्धि गर्ने,
- (घ) क्षमता विकास, आपत्कालीन नमूना अभ्यास तथा विपद् व्यवस्थापन सम्बन्धी प्रशिक्षण कार्यक्रममा सहयोग गर्ने तथा भाग लिने,
- (ङ) खोज, उद्धार तथा राहत वितरण सम्बन्धी कार्यमा सहयोग गर्ने ।

२०. अन्तर प्रदेश सहयोग : विपद् व्यवस्थापनका कार्यमा अन्य प्रदेशसँग सहयोगको आदान-प्रदान गर्न सकिनेछ ।

परिच्छेद-६

विविध

२१. संघीय कानून बमोजिम हुने : कसुर तथा सजाय, हदम्याद, मुद्दाको अनुसन्धान र दायरी, मुद्दा हेर्ने अधिकारी र पुनरावेदन सम्बन्धी व्यवस्था संघीय ऐन बमोजिम हुनेछ ।
२२. प्रचलित कानून बमोजिम मुद्दा चलाउन बाधा नपर्ने : कसैले यस ऐन र संघीय ऐन विपरीत गरेको कुनै कार्यबाट अन्य कानूनको समेत उल्लङ्घन हुने भएमा प्रचलित कानून बमोजिम मुद्दा चलाउन बाधा पर्ने छैन ।
२३. असल नियतले गरेको काममा सजाय नहुने : यस ऐन बमोजिम विपद्का अवस्थामा जिम्मेवारी तोकिएको राष्ट्रसेवक, कर्मचारी वा स्वयंसेवकले तोकिए बमोजिमको काम ईमान्दारीपूर्वक पूरा गर्नु पर्नेछ । असल नियतले गरेको वा गर्न प्रयत्न गरेको कुनै कामको सम्बन्धमा कुनै राष्ट्रसेवक वा कर्मचारी उपर मुद्दा चलाइने वा अन्य कुनै कानुनी कारवाही गरिने छैन ।
२४. क्षतिपूर्ति भराइ दिनुपर्ने : कसैले यस ऐन विपरीतको कुनै कसुर गरेको कारणबाट कसैलाई हानिनोक्सानी पुग्न गएमा त्यस्तो व्यक्तिबाट हानिनोक्सानी पुग्ने पक्षलाई प्रचलित कानून बमोजिम क्षतिपूर्ति भराइ दिनु पर्नेछ ।
२५. प्रदेश गोदाम घर सञ्चालन : (१) प्रदेशमा भएका वा हुन सक्ने प्राकृतिक तथा गैरप्राकृतिक विपद् पूर्वको तयारी, पीडितको उद्धार, राहत वितरण, पुनर्स्थापना र पूनर्लाभ र यसको व्यवस्थापन जस्ता क्रियाकलापका लागि आवश्यक पर्ने राहत सामग्रीको भण्डारणको लागि एक गोदाम घर सञ्चालनमा ल्याइनेछ ।

(२) उपधारा (१) बमोजिमको गोदाम घरमा नेपाल सरकार, प्रदेश सरकार, नेपाल सरकारको अनुमतिमा वैदेशिक दातृ राष्ट्र वा निकाय वा अन्य संघ संस्थाले दिएका राहत सामग्रीको भण्डारण गरिनेछ ।

(३) उपधारा (१) बमोजिमको गोदाम घरको सञ्चालन, व्यवस्थापन र सुपरिवेक्षण मन्त्रालयले गर्नेछ ।

(४) गोदाम घर सम्बन्धी अन्य व्यवस्था तोकिए बमोजिम हुनेछ ।

२६. विपद् सङ्कटग्रस्त क्षेत्र घोषणा गर्न सक्ने : (१) दफा ३ बमोजिम गठन भएको परिषद्ले प्रदेशभित्रको कुनै ठाउँमा गम्भीर प्रकृतिको विपद् उत्पन्न भएमा विपद् सङ्कटग्रस्त क्षेत्र घोषणा गर्न प्रदेश सरकार समक्ष सिफारिस गर्न सक्नेछ ।

(२) उपधारा (१) बमोजिम घोषणा गरेको क्षेत्रमा सम्बन्धित स्थानीय तह, व्यक्ति, संस्था वा अधिकारीले त्यस्तो क्षेत्रमा सञ्चालन गर्ने कार्यक्रमलाई सहयोग र समन्वय गर्नु निजहरूको कर्तव्य हुनेछ ।

(३) प्रदेशभित्रका प्राकृतिक जोखिमका क्षेत्र निर्धारण गरी त्यस स्थानमा भएका मानवबस्ती, भौतिक संरचना निर्माणका गतिविधिलाई निरुत्साहित गर्ने, बाढी जोखिम न्यूनीकरण गर्न नदीको बहाव क्षेत्र निर्धारणमा जोड, भौतिक संरचना निर्माणार्थ स्थानीय तहसँग समन्वय र सहकार्य गर्नु पर्नेछ ।

२७. तत्काल खरिद तथा निर्माण र प्रयोग गर्न सकिने : (१) विशेष परिस्थिति परी विपद्बाट प्रभावित क्षेत्रमा खोज, उद्धार तथा राहत उपलब्ध गराउन तथा भइरहेको विपद्बाट थप क्षति हुन नदिनका लागि तत्कालै राहत सामग्री खरिद वा निर्माण कार्य गर्न आवश्यक भएमा सार्वजनिक खरिद सम्बन्धी प्रचलित कानूनमा रहेको विशेष परिस्थितिमा खरिद गर्ने सम्बन्धी व्यवस्था अनुसार मन्त्रालयले प्रदेश विपद् व्यवस्थापन परिषद्को निर्णयपश्चात् खरिद वा निर्माण कार्य गर्न सक्नेछ ।

(२) विपद्बाट प्रभावित क्षेत्रमा खोज, उद्धार तथा राहत उपलब्ध गराउन तथा भइरहेको विपद्बाट थप क्षति हुन नदिनका लागि प्रदेश क्षेत्रभित्रको कुनै गैरसरकारी कार्यालय वा अन्य संघ संस्था र व्यक्तिको चल, अचल सम्पत्ति तथा सवारी साधन उपयोग गर्न आवश्यक भएमा सोको अभिलेख राखी तोकिएको अवधिभरको लागि अस्थायी तवरले प्रयोग गर्न सकिनेछ ।

(३) उपदफा (२) बमोजिम कुनै सम्पत्ति अस्थायी रूपमा प्राप्त गरेमा त्यस्तो सम्पत्ति प्रयोग वा वस्तु उपयोग बापत प्रचलित दर अनुसारको रकम प्रदेश विपद् व्यवस्थापन कार्यकारी समितिको निर्णय बमोजिम मन्त्रालयले सम्बन्धित कार्यालय, संस्था वा व्यक्तिलाई दिनेछ ।

२८. स्वास्थ्य सेवा प्रवाह गर्ने : (१) विपद्को अवस्थामा निजी, सरकारी तथा सहकारी स्वास्थ्य संस्थाका स्वास्थ्यकर्मीहरूले अनिवार्य रूपमा स्वास्थ्य सेवा प्रवाह गर्नु पर्नेछ ।

(२) स्वास्थ्य संस्थाले विपद्ग्रस्त क्षेत्रमा आवश्यकतानुसार अस्थायी स्वास्थ्य शिविर सञ्चालन गरी स्वास्थ्य सेवा प्रवाह गर्नु पर्नेछ ।

(३) विपद्को अवस्थामा स्वास्थ्यकर्मीहरू आफ्नो कार्य क्षेत्रभन्दा बाहिर रहेको अवस्था भएमा जुन स्थानमा रहेको छ सोही स्थानमा सेवा प्रवाह गर्ने गरी निजलाई खटाउन सकिनेछ ।

२९. राहतको न्यूनतम मापदण्ड सम्बन्धी व्यवस्था : (१) विपद् प्रभावित व्यक्तिलाई नेपाल सरकार र स्थानीय तहले उपलब्ध गराएको राहतमा दोहोरो नपर्ने गरी यस ऐन बमोजिम तोकिएको मापदण्डका आधारमा राहत उपलब्ध गराइनेछ ।

तर उपदफा (१) बमोजिम नेपाल सरकार र स्थानीय तहले उपलब्ध गराएको राहत अपुग भएको भन्ने कुरा परिषद्लाई लागेमा थप राहत उपलब्ध गराउन बाधा पर्ने छैन ।

(२) उपदफा (१) बमोजिमको राहतको मापदण्डमा अन्य विषयका अतिरिक्त देहायका विषय समावेश भएको हुनु पर्नेछ :-

- (क) विपद्बाट प्रभावित व्यक्तिलाई अस्थायी आश्रयस्थलमा राख्दा उपलब्ध गराउनु पर्ने आवास, खाद्यान्न, खानेपानी, स्वास्थ्य तथा सरसफाइ सम्बन्धी,
- (ख) विपद्बाट मृत्यु हुनेको परिवार तथा सम्पत्तिको क्षति हुने व्यक्तिलाई उपलब्ध गराउनु पर्ने न्यूनतम राहत सम्बन्धी,
- (ग) महिला, बालबालिका, जेष्ठ नागरिक, अशक्त तथा अपाङ्गता भएका व्यक्तिको आवश्यकता सम्बोधनका लागि विशेष राहत प्याकेज (जस्तै डिग्नटी किट र चिल्ड्रेन किट) महिलाहरूको लागि सुरक्षित महिला मैत्रीस्थल,
- (घ) व्यक्तिगत गोपनीयता तथा सुरक्षा सम्बन्धी,
- (ङ) न्यूनतम राहत बाहेक स्वरोजगार तथा रोजगारी व्यवस्थापनका माध्यमबाट पीडितको जीविकोपार्जन सम्बन्धी,
- (च) गैरसरकारी वा व्यक्तिगत रूपमा दिइने राहतको वितरण सम्बन्धी,
- (छ) एकद्वार प्रणाली अनुरूप राहत वितरण गर्ने सम्बन्धी,
- (ज) राहतसँग सम्बन्धित अन्य उपयुक्त विषय ।

३०. निर्देशन दिन सक्ने : प्रदेश विपद् कार्यकारी समितिले यस ऐनको अधीनमा रही विपद् व्यवस्थापनका लागि कुनै व्यक्ति वा निकायलाई आवश्यक निर्देशन दिन सक्नेछ र त्यस्तो निर्देशनको पालना गर्नु सम्बन्धित व्यक्ति वा निकायको कर्तव्य हुनेछ ।

३१. जुनसुकै स्थानमा प्रवेश गर्न सक्ने : विपद् व्यवस्थापनको समयमा खोज, उद्धार तथा राहत वितरण कार्यमा संलग्न सम्बद्ध निकायको पदाधिकारी विपद् सम्भाव्य क्षेत्र वा विपद् संकटग्रस्त क्षेत्रभित्रको जुनसुकै स्थान, भवन आदिमा सूचना दिई आवश्यकता अनुसार प्रवेश गर्न सक्नेछ ।
३२. स्वीकृति लिनुपर्ने : विपद्बाट असर परेको प्रदेशको कुनै क्षेत्रमा विदेशी नागरिक वा संस्थाले प्रवेश गर्नु परेमा प्रदेश सरकार र नेपाल सरकारको स्वीकृति लिनु पर्नेछ ।
३३. अन्तर्राष्ट्रिय मानवीय तथा अन्य सहायता लिन सक्ने : प्रदेश सरकारले विपद्को सामना गर्न अन्तर्राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रिय गैर सरकारी संस्थाको सहयोग आवश्यक ठानेमा नेपाल सरकारको स्वीकृति लिई अन्तर्राष्ट्रिय गैर सरकारी संस्थाको मानवीय तथा अन्य सहयोग लिन सक्नेछ ।
३४. अधिकार प्रत्यायोजन : प्रदेश विपद् व्यवस्थापन परिषद्ले आवश्यकता अनुसार आफूमा रहेको केही वा सबै अधिकार कार्यकारी समितिलाई प्रत्यायोजन गर्न सक्नेछ ।
३५. उपसमिति गठन गर्न सक्ने : (१) दफा ६ बमोजिम गठन भएको कार्यकारी समितिले आवश्यकता अनुसार विज्ञ सम्मिलित उपसमिति गठन गर्न सक्नेछ ।
(२) उपदफा (१) बमोजिम गठन हुने उपसमितिको काम, कर्तव्य, अधिकार र कार्यविधि उपसमिति गठन गर्दाका बखत तोकिए बमोजिम हुनेछ ।
३६. अभिलेख राख्नु पर्ने : (१) विपद्को समयमा राहत उपलब्ध गराउने व्यक्ति, निकाय वा संस्थाको नाम, र उपलब्ध गराइएको राहत तथा सोको परिमाण सहितको विवरणको अभिलेख राख्ने व्यवस्था कार्यकारी समितिले मिलाउनु पर्नेछ ।
(२) उपदफा (१) बमोजिमको विवरण राख्दा विपद्मा परेका महिला, बालबालिका तथा जेष्ठ नागरिक, विपद्का कारणले स्थानान्तरण भएका घरपरिवार लगायतको संख्या यकिन हुने विवरण उपलब्ध गराइएको राहत स्पष्ट रूपमा राख्नु पर्नेछ ।
३७. विपद्मा परी हराएका वा नष्ट भएका कागजात सम्बन्धमा : विपद्मा परी हराई फेला पर्न नसकेका आंशिक वा पूर्ण रूपमा क्षति भएका महत्वपूर्ण कागजातहरूको प्रमाणीकरण तथा प्रतिलिपि उपलब्ध गराउने सम्बन्धी व्यवस्था संघीय कानून बमोजिम हुनेछ ।
३८. मिनाहा दिने : विपद् व्यवस्थापन कार्यको लागि सरकारी कार्यालय वा संस्थाबाट खर्च भएका सामग्री तथा स्रोत साधन मिनाहा दिन सक्ने व्यवस्था संघीय कानून बमोजिम हुनेछ ।
३९. राहत वितरण र सेवा प्रवाह एकद्वार प्रणाली मार्फत गर्ने : (१) कसैले पनि संघीय ऐन तथा प्रदेश सरकारले तोकिएको विपद् व्यवस्थापन हेर्ने निकायको स्वीकृति लिएर मात्र राहत सामग्रीको संकलन र वितरण गर्नु पर्नेछ ।
(२) उपदफा (१) विपरीत विपद् सम्बन्धी राहत सामग्रीको संकलन र वितरण गरेको पाइएमा त्यस्तो सामग्री जफत गरी संलग्न व्यक्ति र संस्थालाई प्रचलित कानून बमोजिम सजाय हुनेछ ।
४०. पुरस्कार दिन सक्ने : प्रदेशको विपद् व्यवस्थापन सम्बन्धमा विशेष योगदान पुऱ्याउने राष्ट्रसेवक, स्थानीय तह, व्यक्ति वा संस्थालाई प्रोत्साहन स्वरूप प्रदेश विपद् व्यवस्थापन परिषद्को सिफारिसमा प्रदेश सरकारले सम्मान तथा पुरस्कार दिन सक्नेछ ।
४१. वार्षिक प्रतिवेदन : (१) स्थानीय विपद् व्यवस्थापन समितिले प्रत्येक आर्थिक वर्षमा गरेको कामको विवरण सहितको वार्षिक प्रतिवेदन तयार गरी जिल्ला विपद् व्यवस्थापन समितिले प्रदेश विपद् व्यवस्थापन कार्यकारी समिति समक्ष पेस गर्नु पर्नेछ ।
(२) प्रदेश विपद् व्यवस्थापन कार्यकारी समितिले प्रत्येक आर्थिक वर्षमा गरेको कामको विवरण सहितको वार्षिक प्रतिवेदन तयार गरी प्राधिकरणमा पेस गर्नु पर्नेछ र सो वार्षिक प्रतिवेदन प्रदेश सरकारले सार्वजनिक रूपमा प्रकाशन गर्नु पर्नेछ ।
४२. प्रदेश सरकारले निर्देशन दिन सक्ने : प्रदेश सरकारले यस ऐन बमोजिम प्रदेश विपद् व्यवस्थापन परिषद्, कार्यकारी समिति लगायतका निकायलाई आवश्यक निर्देशन दिन सक्नेछ र त्यस्तो निर्देशन पालना गर्नु सबैको कर्तव्य हुनेछ ।

४३. नियम बनाउन सक्ने : यस ऐनको प्रतिकूल नहुने गरी प्रदेश सरकारले विपद् व्यवस्थापन सम्बन्धी नियम बनाउन सक्नेछ ।
४४. निर्देशिका तथा कार्यविधि बनाउन सक्ने : यस ऐन र यस ऐन अन्तर्गत बनेको नियमको अधीनमा रही प्रदेश सरकारले आवश्यकता अनुसार निर्देशिका तथा कार्यविधि बनाउन सक्नेछ ।
४५. बचाउ : यो ऐन प्रारम्भ हुँदाका बखत विपद् व्यवस्थापनका सम्बन्धमा प्रदेश सरकारबाट भए गरेका कार्य यसै ऐन बमोजिम भए गरेको मानिनेछ ।
